

"ГАМЛЕТ" В. ШЕКСПІРА: ФІЛОСОФІЯ СТОЇЦИЗМУ

Крившенко О. В.

(Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка)

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Дудченко М. М.

Творчість В. Шекспіра ввібрала в себе основні тенденції англійської літератури доби Ренесансу, одна з яких полягала у відродженні античної філософії. Вона мала значний вплив на твори великого драматурга, зокрема на його трагедію "Гамлет". Багато вчених, таких як О. О. Анікст, В. П. Комарова, погоджуються з наявністю ідей філософії стоїцизму в творі. Але, чи був головний герой стоїком – питання суперечливе і вчені не дають однозначної відповіді на нього. Причиною цього є повнота, багатосторонність та суперечливість характеру Гамлета.

Особливістю розкриття особистості Гамлета В. Шекспіром, його упереджень, є те, що внутрішній стан героя, його характер, переконання та погляди на одвічні питання змінюються під впливом різних подій та довгих роздумів. Змінюється і світогляд Гамлета.

На початку твору, дізнавшись про вбивство батька та одруження матері, Гамлет постає перед нами як меланхолічний, розчарований в житті юнак, який бачить моральну деградацію суспільства, де панує нищість, до якої опустилася людина.

Гамлет – стоїк у своєму ставленні до людських вад та пристрастей. Він засуджує свою матір за те, що вона, не горюючи за чоловіком, виходить за нового короля. Його високі гуманістичні ідеї порушені. Як і представники стоїцизму, він сприймає людину, як нікчемну істоту, безсильну перед силою Фортуни. Він з відразою та презирством ставиться до вад та тілесних пристрастей, духовного занепаду суспільства; надає перевагу розуму над усіма потребами та почуттями. Людина для Гамлета – лише "квінтесенція праху" [1, 69].

Стоїки проповідували обов'язки перед власним народом та державою, відстоювали перевагу суспільного добробуту над особистим. Саме таку самовіддачу ми бачимо з боку Гамлета. Усвідомивши, що час "вийшов із суглобів" (time is out of joints) [1, 54], він розуміє, що його громадський обов'язок виправити його. Гамлет втрачає інтерес до всього, окрім виконання свого життєвого призначення.

Але на відміну від стоїків, герой боїться смерті, адже не знає, що прийде після неї. Йому не відразу вдається знайти внутрішню гармонію та спокій. Завважає цьому непримиренність зі злом, яке оточує його. І навіть стоїтичне розуміння того, що немає нічого доброго і злого, і лише наше ставлення робить реальність такою, не допомагає герою знайти гармонію з собою та світом, що його оточує. Цим він відрізняється від стоїків. Всі сумніви та міркування приводять героя до пізнання життя в найглибших протиріччях. Коли Гамлет починає діяти, він все робить обдумано, усвідомлено та рішуче. Йдучи на вірну смерть у боротьбі з Лаертом, Гамлет постає перед нами іншим. Він змирився, заспокоївся, відновив внутрішню рівновагу і, тепер, готовий сміливо приймати все, що йому підготувала доля. Гамлет остаточно переборов страх смерті. Перед нами Гамлет, який прийняв філософію стоїцизму, досяг стоїтичної апатії: "Немає внутрішнього розбрату із самим собою, залишився один смуток, але в цьому смутку видно спокій, як провісник нового і кращого спокою"[2, 19].

Шекспірівський Гамлет помирає як вільнодумний філософ, якому частково вдалося досягти своєї мети. Вбивство Клавдія не є знищенням усього зла на землі, але його життя і боротьба служать прикладом і уроком для тих, хто залишається в живих, прикладом боротьби чесної людини проти зла. Він помирає як воїн.

Хоча Гамлету не вдається знищити все зло, йому вдається довести, якою може бути людина, якими безстрашними можуть її помисли, якими красивими і шляхетними можуть бути її душа і совість. Він заповідає людям наступних поколінь вважати себе особисто відповідальними за зло на землі. Отже, Гамлет стає стоїком по відношенню до своєї долі, до свого місця в світі і до світу, епохи, в якій живе. Але віра в те, що його приклад може змінити життя інших, життя наступних поколінь, послужить закликком до відновлення моральних цінностей та людяності, є доказом його гуманізму та віри в Людину.

Суперечливість і складність характеру головного героя, схильність до роздумів сприяли виникненню такого терміну, як "гамлетизм", з яким асоціюють такі риси характеру, як невпевненість, сумніви та бездіяльність [3, 49]. Але, у світлі філософії стоїцизму, "гамлетизм" – це в першу чергу не сумніви та нерішучість, а пошук. Пошук людиною себе, свого місця і покликання. Адже Гамлет – філософ, схильний до глибоких роздумів, у результаті яких формується його чітка життєва позиція.

Отже, у світлі філософії стоїцизму «гамлетизм» – це пошук людиною себе, свого місця і покликання, виконання свого обов'язку, покладеного на неї долею і епохою.

1. Shakespeare W. The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark / W. Shakespeare. – Berkshire, Penguin Books, 1994. – 192 p.
2. Анікст О. Діалектика Гамлета / О. Анікст // Зарубіжна література. – 2006. № 6. – С.12 –22.
3. Dudchenko M. Highlights of English and American Literature / M. Dudchenko. – Суми : Університетська книга, 2006. – 445 с.